

บทความวิจัย

เรื่อง การเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของนายกจุนอิชิโร่ โคอิชิมีกับความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่น กับจีนกับเกาหลี

โดย

นางสาว วารีย์ยา ภาวงศ์

รหัสนักศึกษา 05520717

เสนอ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงทิพย์ เกียรติสกุล

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450 460 การศึกษาเอกเทศ
สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2555

ชื่อเรื่อง	การเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของนายทาจิมิโร โคอิจิมิกับความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่น กับจีนกับเกาหลี
ชื่อ-นามสกุลนักศึกษา	นางสาววริศยา ภาวงศ์ รหัสประจำตัว 05520717
ชื่อ-นามสกุลอาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงทิพย์ เกียรติสกุล
สาขาวิชาเอก	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา	2555
คำสำคัญ	ศาลเจ้ายาสุคุนิ สงครามโลกครั้งที่ 2 จุนอิชิโร โคอิจิมิ.

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมาและความสำคัญของศาลเจ้ายาสุคุนิที่มีต่อสงครามโลกครั้งที่ 2 การเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของผู้นำของประเทศญี่ปุ่น รวมไปถึงความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับจีนและเกาหลีช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และ ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับจีนและเกาหลี ภายหลังจากเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของนายกรัฐมนตริจุนอิชิโร โคอิจิมิอีกด้วย ทั้งนี้ได้ศึกษาจากเอกสารชั้นรอง โดยผลของการศึกษาพบว่าความเป็นมาของการก่อตั้งศาลเจ้ายาสุคุนินั้นเกิดขึ้นมาจากความสำคัญของลัทธิชินโตในประเทศญี่ปุ่นในยุคสมัยเมจิและความสำคัญของศาลเจ้ายาสุคุนิได้เพิ่มมากขึ้นหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยปีค.ศ. 1945 ได้เกิดความขัดแย้งระหว่าง 3 ชาติ ได้แก่ญี่ปุ่น จีนและเกาหลี เนื่องมาจากการเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของผู้นำของประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะนายกรัฐมนตริจุนอิชิโร โคอิจิมิ ส่งผลให้เกิดการโต้แย้งและคัดค้านจากประเทศเพื่อนบ้านทุกครั้งที่นายกรัฐมนตรี้เดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิ โดยปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากการไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนินี้มักจะถูกเชื่อมโยงไปประเด็นของสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมทั้งการประท้วงจากประเทศผู้ถูกรุกรานอย่างโหดเหี้ยมจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งปัญหาดังกล่าวยังคงดำเนินมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

บทนำ

ศาลเจ้ายาสุคุนิก่อตั้งขึ้นโดยพระจักรพรรดิญี่ปุ่นสมัยเมจิเมื่อ ค.ศ. 1969 ที่กรุงโตเกียวเพื่อเป็นสุสานของทหารผ่านศึกในช่วงสมัยก่อนและหลังสมัยเมจิ เรื่อยมาเป็นเวลากว่าร้อยปี จนกระทั่งถึงยุคสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 จำนวนวิญญาณที่ถูกเชิญมายังที่ศาลเจ้ายาสุคุนินับรวมได้กว่า 2.5 ล้านดวงวิญญาณ ซึ่งรวมไปถึงอาชญากรสงครามจำนวน 14 ดวงวิญญาณ นอกจากวิญญาณชาวญี่ปุ่นแล้ว ยังมีวิญญาณทหารจีนและเกาหลีที่ถูกเกณฑ์มารบช่วยญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย ซึ่งดวงวิญญาณที่ศาลเจ้ายาสุคุนิ นั้น ได้ถูกเคารพบูชาตั้งแต่เทพเจ้าหรือที่ชาวญี่ปุ่นเรียกว่าคามิ เนื่องจากชาวญี่ปุ่นมีความเชื่อทางด้านศาสนาจีนโตที่ว่า หลังจากทีเสียชีวิตจากการเสียสละเพื่อชาติ เพื่อปกป้องประเทศ ดวงวิญญาณเหล่านั้นจะกลายมาเป็นเทพเจ้าคอยปกป้องรักษาชาวญี่ปุ่นหรือญาติพี่น้องของตนเอง ซึ่งการกระทำดังกล่าวนั้นส่งผลให้เกิดปัญหาการขัดแย้งระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับจีนกับเกาหลี เนื่องจากดวงวิญญาณที่เปรียบเสมือนเทพเจ้าเหล่านั้น เมื่อตอนยังมีชีวิตในช่วงสงครามได้รุกรานประเทศต่างๆ ในเอเชียและได้กระทำการที่โหดเหี้ยมทารุณ โดยเฉพาะแก่ชาวจีนและชาวเกาหลี เช่น การเข่นฆ่าเหยื่ออย่างทุกข์ทรมาน การข่มขืนหญิงสาวชาวจีนและเกาหลีอย่างป่าเถื่อน การทำลายบ้านเมือง เป็นต้น สิ่งที่ชาวญี่ปุ่นได้ทำไว้ในอดีตแก่ชาวจีนและชาวเกาหลีส่งผลให้เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกันมาโดยตลอด ซึ่งสำหรับชาวจีนและเกาหลีนั้นเป็นเหมือนเรื่องราวที่คอยทิ่มแทงจิตใจและเป็นเหตุการณ์ที่ยากแก่การลบเลิม ฉนวนเหตุที่ทำให้เรื่องราวบาดหมางในอดีตระหว่างญี่ปุ่นกับจีนกับเกาหลีได้ทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อผู้นำญี่ปุ่นไม่ว่าจะเป็นพระจักรพรรดินายกรัฐมนตรี รวมไปถึงรัฐมนตรีกระทรวงต่างๆ ได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิ ที่เป็นสัญลักษณ์ของการกระทำอันก้าวร้าวของชาวญี่ปุ่นในอดีต ในขณะที่สำหรับชาวญี่ปุ่นบางกลุ่มได้มองว่าศาลเจ้ายาสุคุนินี้เป็นสัญลักษณ์แห่งความเสียสละเพื่อปกป้องชาติในอดีตของบรรพบุรุษของชนชาติตนเอง ซึ่งทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับจีนและเกาหลีจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการศึกษาในหัวข้อการเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของนายทาจุนอิชิโร่ โคอิชิมิกับความขัดแย้ง ระหว่างญี่ปุ่น กับจีนกับเกาหลี ผู้ศึกษาจึงมุ่งที่จะศึกษาถึงความ เป็นมาและความสำคัญของศาลเจ้ายาสุคุนิตั้งแต่ช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และความสำคัญของศาลเจ้าที่มีต่อลัทธิชินโต ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างญี่ปุ่นกับจีนและเกาหลีช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลังการเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของนายกรัฐมนตรีทาจุนอิชิโร่ โคอิชิมิที่เป็น ฉนวนปัญหาสำคัญของการศึกษาของประเด็นดังที่กล่าวมา

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของศาลเจ้ายาสุคุนิที่มีต่อสงครามโลกครั้งที่ 2

จากการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาและความสำคัญของศาลเจ้ายาสุคุนิที่มีต่อสงครามโลกครั้งที่ 2 พบว่าการก่อตั้งของศาลเจ้ายาสุคุนินั้น มีจุดประสงค์เพื่ออุทิศให้แก่กรบชาวญี่ปุ่นผู้เสียชีวิตเพื่อประเทศชาติ โดยการอัญเชิญวิญญาณทหารเหล่านั้นมายังศาลเจ้าดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนชาวญี่ปุ่นได้บูชาตั้งเทพเจ้าตามความเชื่อของศาสนาชินโต หลังสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ศาลเจ้ายาสุคุนิได้มีความสำคัญต่อประเทศญี่ปุ่นมากขึ้น อันเนื่องมาจากประเด็นปัญหาการขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับจีนกับเกาหลี ซึ่งในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นเคยไปปรุกรานทั้ง 2 ประเทศ นอกจากนี้ศาลเจ้ายาสุคุนียังมีความสำคัญทางด้านการเมืองอีกด้วย ซึ่งจะอธิบายประวัติความเป็นมาและความสำคัญของศาลเจ้ายาสุคุนิที่มีต่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของศาลเจ้ายาสุคุนิ

ศาลเจ้ายาสุคุนิ ก่อตั้งขึ้นโดยพระจักรพรรดิญี่ปุ่นสมัยเมจิ โดยมีความหมายถึงชาติที่มีสันติสุขและความสงบชั่วนิรันดร์ ที่กรุงโตเกียว เมื่อค.ศ.1869 ตามพระราชบัญชาของจักรพรรดิเมจิ และดำเนินการบริการภายใต้การดูแลของกระทรวงการทหารมาตลอดจนญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 จุดประสงค์เดิมนั้นคือเพื่อรำลึกถึงเหยื่อของสงครามกลางเมืองโบชิน ซึ่งเป็นการสู้รบระหว่างปี 1868-1869 ระหว่างโชกุนโตกุกาวา กับกองกำลังนิยมจักรพรรดิของญี่ปุ่น โดยตอนแรกมีชื่อว่าศาลเจ้าโอมคนฉะ แต่ถูกเปลี่ยนชื่อมาเป็นยาสุคุนิ ในปี 1879 (อติสา ลีลาชิวฒนกุล, 2548 : 17) เพื่ออุทิศให้วีรบุรุษแห่งชนชาติญี่ปุ่น โดยเฉพาะทหารญี่ปุ่นที่พลีชีพเพื่อชาติที่เสียชีวิตตั้งแต่ก่อนและหลังสมัยเมจิ เรื่อยมาเป็นเวลากว่า 100 ปีในสงครามต่างๆ เช่น สงครามจีน-ญี่ปุ่น ครั้งที่ 1, สงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่น, สงครามแมนจูเรีย, สงครามจีน-ญี่ปุ่น ครั้งที่ 2, และสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้น จนกระทั่งถึงยุคสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง จำนวนทหารและผู้เสียชีวิตอื่นๆ ที่ถูกฝังอยู่ในสุสานแห่งนี้นับรวมได้กว่า 2,500,000 คน (นิภาพร รัชตพัฒนากุล, 2550 : 128) รวมทั้งอาชญากรสงครามทั้งระดับ A, B และ C ซึ่งถูกพิพากษาเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองด้วย นับตั้งแต่ยุคสมัยเมจิ สมัยไทโช ตลอดจนถึงสมัยโชวะ มีพระจักรพรรดิญี่ปุ่นเสด็จเยือนศาลเจ้าแห่งนี้รวม 77 ครั้ง พระจักรพรรดินี มงกุฎราชกุมาร และพระประยูรญาติในสมัยต่างๆ เสด็จเยือนสุสานแห่งนี้ก็นับจำนวนไม่ถ้วน มีงานเทศกาลที่สุสานแห่งนี้ปีละ 2 ครั้ง คือ ระหว่างวันที่ 21-23 เมษายน ในฤดูใบไม้ผลิ และระหว่างวันที่ 17-20 ตุลาคม ในฤดูใบไม้ร่วง

ศาลเจ้ายาสุคุนิมีชื่อเดิมตอนที่สร้างขึ้นว่า โตเกียว โอมคนฉะ ศาลเจ้าแห่งนี้ตั้งอยู่บนเนินเขาคุดันทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของพระราชวังของจักรพรรดิญี่ปุ่นในโตเกียว ภายนอกของศาลเจ้าก็คล้ายกับศาลเจ้าที่อื่นๆ มีสิ่งที่ยังบอกถึงการเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ก็คือเสาโทริอิที่เป็นเสาของศาลเจ้าชินโตส่วน

ภายในอาณาบริเวณของศาลเจ้ายาสุคุนิ มีพิพิธภัณฑสถานขนาดใหญ่ที่ชื่อว่ายูซุกัง พิพิธภัณฑสถานนี้ก่อตั้งขึ้นในค.ศ. 1879(อลิสตา ลีลาอุวัฒน์กุล,2548 : 18) ออกแบบโดยสถาปนิกชาวอิตาลี นับเป็นพิพิธภัณฑสถานเก่าแก่ที่สุดในญี่ปุ่น ภายในพิพิธภัณฑสถานนอกจากมีภาพยนตร์ที่ถ่ายจากสมรภูมิจริงในสงครามโลกแล้ว ยังมีสิ่งของต่างๆ ที่หลงเหลือจากสงครามแสดงให้ดูอีกด้วย รวมทั้งเครื่องบินขับไล่ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

สำหรับผู้ที่สนับสนุนศาลเจ้ายาสุคุนินั้นเชื่อว่าพิพิธภัณฑสถานนี้คือสัญลักษณ์ของความรุ่งโรจน์ทางทหารของญี่ปุ่นในอดีต แต่สำหรับผู้ที่ไม่สนับสนุนศาลเจ้าแห่งนี้ก็จะมองว่าเป็นสัญลักษณ์ของญี่ปุ่นในอดีตแต่เป็นอดีตอันโหดร้ายทารุณและการกดขี่ข่มเหง นอกจากนี้ ภายในบริเวณพื้นที่ศาลเจ้ายาสุคุนินั้นยังมีศาลเจ้าอื่นตั้งอยู่อีกด้วย ซึ่งเป็นศาลเจ้าที่สร้างขึ้นเพื่อเคารพดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตที่เป็นคนต่างชาติหรือทหารฝ่ายศัตรู

อย่างไรก็ตามจุดประสงค์ของการสร้างศาลเจ้ายาสุคุนิในค.ศ. 1869 เพื่ออัญเชิญดวงวิญญาณของผู้ที่เสียชีวิตในการต่อสู้เพื่อการปฏิวัติเมจิตั้งแต่ค.ศ. 1853 จนถึงค.ศ. 1869 มาเคารพบูชาที่ศาลเจ้าชินโต ในเวลาต่อมาศาลเจ้ายาสุคุนินั้นยังเป็นสถานที่เคารพบูชาดวงวิญญาณของเหล่าทหารญี่ปุ่นที่เสียชีวิตจากเหตุการณ์ต่อสู้และสงครามของญี่ปุ่นทุกเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นหลังค.ศ. 1869ด้วย (อลิสตา ลีลาอุวัฒน์กุล,2548 : 20) ในดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตจำนวน 2.4 ล้านดวงวิญญาณที่ศาลเจ้ายาสุคุนินั้นประมาณร้อยละ 93 ของดวงวิญญาณทั้งหมด คือผู้เสียชีวิตในสงครามจีนญี่ปุ่นและสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงแม้ว่าการอัญเชิญดวงวิญญาณของอาชญากรสงครามได้รับการต่อต้านแต่เป็นเพราะความเชื่อของชินโตที่จะเคารพผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วดั่งเทพเจ้า โดยที่ไม่มีการแบ่งแยกว่าผู้ใดเป็นเพื่อนหรือผู้ใดเป็นศัตรู ความคิดในการยกย่องขึ้นเป็นเทพเจ้าเช่นนี้เป็นหนึ่งในบทบาทที่สำคัญที่สุดของศาลเจ้ายาสุคุนิ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เหล่าทหารต่างมีความเชื่อว่าเกียรติยศสูงสุดที่พวกเขาจะได้รับคือการตายโดยได้รับเกียรติอัญเชิญดวงวิญญาณเข้าสู่สถิตที่ศาลเจ้ายาสุคุนิ จนกระทั่งมีคำพูดของทหารที่มักพูดกันว่า “เจอกันที่ศาลเจ้ายาสุคุนิ” (อลิสตา ลีลาอุวัฒน์กุล,2548 : 23) ซึ่งหมายความว่าพวกเขารู้ว่าพวกเขากำลังจะไปตายในสงคราม แต่พวกเขาจะได้มีโอกาสพบกันอีกในชีวิตหลังความตายที่ศาลเจ้ายาสุคุนิ

สาเหตุของการก่อตั้งศาลเจ้ายาสุคุนิเริ่มตั้งแต่การปฏิวัติเมจิ นับได้ว่าเป็นเหตุการณ์แรกที่มีการบันทึกว่ามีพิธีชินโตในการทำความเคารพผู้ที่เสียชีวิตในสงคราม ผู้ที่จงรักภักดีต่อจักรพรรดิจากตระกูลชิวะโนะ รวมตัวกันที่เกียวโตเพื่อทำพิธีอัญเชิญดวงวิญญาณที่เรณะ ซึ่งเป็นศาลเจ้าที่ใช้ทำพิธีในงานศพของศาสนาชินโต พิธีกรรมทางชินโตนี้กระทำเพื่อเป็นที่ระลึกแก่ดวงวิญญาณของสหายผู้ที่จงรักภักดีต่อจักรพรรดิที่เสียชีวิตในสนามรบตั้งแต่ค.ศ. 1858 ต่อมาใน ค.ศ. 1863 พิธีเดียวกันนั้นได้ถูกประกอบขึ้นภายในบริเวณศาลเจ้ากิอนในโตเกียว และที่ศาลเจ้าเล็กๆที่ชื่อว่าโคมกนมะ(ชื่อเก่าของศาลเจ้ายาสุคุนิ) ซึ่งเป็นศาลเจ้าแห่งแรกที่มีการอัญเชิญดวงวิญญาณผู้ตาย แต่ก็ต้องถูกทำลายลงอย่างกะทันหันเนื่องมาจากกลัวว่าจะถูกตรวจพบโดยสายลับของโชกุน พิธีกรรมนี้เกิดขึ้นมาจากความเคารพที่มีต่อเพื่อนที่เสียชีวิต และยังเป็นผลมาจากการฟื้นฟูพิธีชินโตอีกด้วย ในช่วงสมัยโทกูงาวะ คนตายจะถูกฝังตามพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

พิธีกรรมชินโตจึงถือเป็นรากฐานทางจิตใจดั้งเดิมที่ช่วยในการระดมความรู้สึกรักชาติและป้องกันผลประโยชน์ของชาติ ในฐานะที่ศาลเจ้าโคมกอนดะเคยใช้ในความหมายของการสนับสนุนการอุทิศตัวเองและเสียสละเพื่อชาติของเหล่าผู้ที่จงรักภักดีต่อจักรพรรดิ ศาลเจ้าโคมกอนดะจึงกลายมาเป็นสัญลักษณ์ทางกายภาพของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม และพิธีกรรมที่ใช้นั้นก็เป็นเหมือนกับเครื่องมือทางจิตวิทยาในการส่งเสริมความรู้สึกรักชาติ

1.2 ความเป็นมาของศาลเจ้ายาสุคุนิทางศาสนาชินโต

ชินโตแปลว่าวิถีของเทพเจ้า คำว่า"ชิน" ที่แปลว่าพระเจ้า และ"โต" ที่หมายถึงวิถีชีวิต เป็นศาสนาพื้นเพดั้งเดิมของญี่ปุ่น ศาลเจ้ายาสุคุนิถูกนับเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาชินโต อันเป็นศาสนาพื้นเมืองของญี่ปุ่น ศาสนาชินโตมีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองและการทหารของชาวญี่ปุ่นเป็นอย่างสูง ตามคัมภีร์ชินโตหมู่เกาะญี่ปุ่นได้ถูกสร้างขึ้นด้วยอำนาจของเทพเจ้า พระจักรพรรดิองค์แรกของญี่ปุ่นสืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ และชนชาติญี่ปุ่นเป็นชนชาติที่ได้รับการเลือกสรรจากเทพเจ้า ญี่ปุ่นจึงเป็นดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้า ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 หลังจากที่ญี่ปุ่นประสบชัยชนะทางทหารในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง มีการแพร่ลัทธิความรักชาติอย่างขนานใหญ่ และขยายความคิดไปสู่การครอบครองโลก มีการนำเอาความเชื่อในชินโตแห่งรัฐ มาเป็นอุดมการณ์ปลุกลัทธิทหารขึ้นในประเทศ และได้ปรับปรุงประเทศให้เป็นรัฐทันสมัย ได้มีการแบ่งศาสนาชินโตออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกชินโตแห่งรัฐ ซึ่งเป็นพิธีการของความรักชาติ ชาวญี่ปุ่นทุกคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดจะต้องเข้าร่วมชินโตแห่งรัฐด้วยเสมอ ศาลเจ้ายาสุคุนิจัดอยู่ในชินโตแห่งรัฐนี้ และส่วนที่สอง ชินโตแห่งนิคาย ซึ่งถือเป็นศาสนาหนึ่งที่มีการบูชาเทพเจ้าประจำธรรมชาติ และศาลเจ้ายาสุคุนิยังเป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบกิจกรรมของลัทธิชินโตถึงแม้ว่าผู้ที่ไปศาลเจ้าบางคนจะไม่คิดว่าตนเองนับถือลัทธิชินโตหรือปฏิบัติตามหลักชินโตเลยก็ตาม เช่น การไปศาลเจ้าวันปีใหม่ ก็เท่ากับเป็นการปฏิบัติตามหลักชินโตในการเคารพบูชาเทพเจ้าผู้คุ้มครอง แต่คนญี่ปุ่นก็อาจไม่คิดว่านั้นคือกิจกรรมของลัทธิชินโต แต่คิดว่านั้นเป็นวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่น ตามความเชื่อแบบลัทธิชินโตของญี่ปุ่น ศาลเจ้าแห่งนี้เป็นที่สิงสถิตย์ของดวงวิญญาณของชาวญี่ปุ่นและทหารทั้งหมดที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ครั้งนั้น ซึ่งจะได้รับการเคารพบูชาเสมือนเทพตามความเชื่อในศาสนาชินโต

ลัทธิชินโตเน้นคุณธรรมและประเพณี การเคารพนับถือบรรพบุรุษของตน เป็นการแสดงความกตัญญูต่อดี ที่ซึ่งยังมีอิทธิพลอยู่ในสังคมปัจจุบัน รวมทั้งคุณธรรมเรื่องความรู้สึกรักพวกพ้อง ภูมิใจในสายเลือดของตน เกิดความสามัคคีและรวมกลุ่มกัน จะเห็นจากการที่ญี่ปุ่นมีความโดดเด่นทางด้านชาตินิยม ศาลเจ้ายาสุคุนิสร้างขึ้นตามแนวคิดของลัทธิชินโตที่นับถือคามิ ซึ่งเชื่อกันว่าวิญญาณบรรพบุรุษสามารถบันดาลทุกข์หรือสุขให้แก่ลูกหลานได้ ตามแนวคิดทางชินโต

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง กองกำลังอเมริกันสั่งห้ามชินโตไม่ให้เป็นศาสนาแห่งรัฐ ในญี่ปุ่นอีกต่อไป แต่กระนั้น หลังสงครามโลกครั้งที่สอง การไปคำนับศาลเจ้ายาสุคุนิได้กลายเป็นปัญหาการเมืองเพราะ

ยาสุคุนิได้ปักป้ายวิญญาณ 14 แผ่นของอาชญากรสงคราม 14 คน (นิภาพร รัชตพัฒนากุล, 2550 : 120) ขึ้นเป็นพระเจ้าหรือเจ้าอีกด้วย ศาลเจ้ายาสุคุนิจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งลัทธิตหาร และฝ่ายชาตินิยมवादของญี่ปุ่น และผู้ไปค้ำบัลลังก์ศาลเจ้าแห่งนี้ คือผู้ไปคารวะบูชาอาชญากรสงครามเหล่านั้นด้วย ซึ่งภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ชิน โต ได้ถูกยกเลิกจากการเป็นศาสนาประจำชาติ

สาเหตุของการก่อตั้งศาลเจ้ายาสุคุนิเริ่มตั้งแต่การปฏิวัติเมจิ นับได้ว่าเป็นเหตุการณ์แรกที่มีการบันทึกว่ามีพิธีชิน โตในการทำความเคารพผู้ที่เสียชีวิตในสงคราม ผู้ที่จงรักภักดีต่อจักรพรรดิจากตระกูลชิวะ โนะ รวมตัวกันที่เกี่ยวข้องเพื่อทำพิธีอัญเชิญดวงวิญญาณที่ระณะ ซึ่งเป็นศาลเจ้าที่ใช้ทำพิธีในงานศพของศาสนาชินโต พิธีกรรมทางชิน โตนี้กระทำเพื่อเป็นที่ระลึกแก่ดวงวิญญาณของสหายผู้ที่จงรักภักดีต่อจักรพรรดิที่เสียชีวิตในสนามรบตั้งแต่ ค.ศ. 1858 ต่อมาใน ค.ศ. 1863 พิธีเดียวกันนั้น ได้ถูกประกอบขึ้นภายในบริเวณศาลเจ้ากอน ในโตเกียว และที่ศาลเจ้าเล็กๆ ที่ชื่อว่า โคมกนฉะ (ชื่อเก่าของศาลเจ้ายาสุคุนิ) ซึ่งเป็นศาลเจ้าแห่งแรกที่มีการอัญเชิญดวงวิญญาณผู้ตาย แต่ก็ต้องถูกทำลายลงอย่างกะทันหันเนื่องมาจากกลัวว่าจะถูกตรวจพบโดยสายลับของโซคุน พิธีกรรมนี้เกิดขึ้นมาจากความเคารพที่มีต่อเพื่อนที่เสียชีวิต และยังเป็นผลมาจากการฟื้นฟูลัทธิตชิน โตอีกด้วย ในช่วงสมัยโทกูงาวะ คนตายจะถูกฝังตามพิธีกรรมทางพุทธศาสนา พิธีกรรมชิน โตจึงถือเป็นรากฐานทางจิตใจดั้งเดิมที่ช่วยในการระดมความรู้สึกรักชาติและป้องกันผลประโยชน์ของชาติ ในฐานะที่ศาลเจ้าโคมกนฉะเคยใช้ในความหมายของการสนับสนุนการอุทิศตัวเองและเสียสละเพื่อชาติของเหล่าผู้ที่จงรักภักดีต่อจักรพรรดิ ศาลเจ้าโคมกนฉะจึงกลายมาเป็นสัญลักษณ์ทางกายภาพของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม และพิธีกรรมที่ใช้นั้นก็เป็นเหมือนกับเครื่องมือทางจิตวิทยาในการส่งเสริมความรู้สึกรักชาติ

1.3 ความสำคัญของศาลเจ้ายาสุคุนิที่มีต่อสงครามโลกครั้งที่ 2

ผู้เสียชีวิตในสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งผู้รับใช้ชาติทางทหารและบุคคลอื่นๆ ถูกเชิญดวงวิญญาณให้สถิตอยู่ในศาลเจ้ายาสุคุนิ เป็นจำนวนกว่า 2.2 ล้านคนหรือประมาณร้อยละ 93 ของดวงวิญญาณทั้งหมด ประเด็นหลักที่ทำให้เกิดการโต้แย้งและคัดค้านขึ้นทั้งในประเทศและนานาชาติในแถบเอเชีย โดยเฉพาะประเทศจีนและเกาหลี คือการอัญเชิญดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตที่ถูกศาลยุติธรรมทางทหารระหว่างประเทศสำหรับภูมิภาคตะวันออกไกล ว่าเป็นอาชญากรระดับหนึ่ง หรือ Class A war criminal หลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นจำนวนทั้งหมด 14 คน ในบรรดาอาชญากรสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ถูกตัดสินหลังญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามที่กระทำผิดแบ่งออกเป็นระดับ A, B, และ C อาชญากรสงครามระดับ A มีทั้งหมด 14 คน จากอาชญากรที่ถูกตัดสินจำนวนทั้งสิ้น 28 คน ในความผิดของการกระทำต่อต้านสันติภาพ อาชญากรสงครามระดับ A 3 คน เสียชีวิตระหว่างการตัดสิน ที่เหลือ 25 คนมีความผิด โดยอาชญากรจำนวน 7 คนหนึ่งในนั้นคือนายพลอิเดกิ โทโจ ซึ่งเป็นอดีตนายกรัฐมนตรีผู้นำญี่ปุ่นที่เข้าร่วมสงคราม ถูกตัดสินประหาร

ชีวิต และอีก 18 คนถูกตัดสินจำคุกตลอดชีวิต (อติสา ลีลาวัฒน์กุล, 2548 : 22) อาชญากรเหล่านี้ถูกเชิญมาสังสถิตเพื่อเป็นที่เคารพบูชาเหมือนเทพเจ้า แต่การเชิญดวงวิญญาณครั้งแรกเป็นการเชิญแบบลับๆ โดยรายชื่อทั้ง 14 ชื่อถูกนำมาพร้อมกับผู้ที่ได้รับการบูชาอยู่แล้วที่ศาลเจ้ายาสุคุนิ ซึ่งทำให้เกิดการคัดค้านและเรียกร้องให้นำรายชื่อเหล่านั้นออกจากรายชื่อดวงวิญญาณที่ได้รับการเคารพเดิมอยู่แล้ว แต่ทางฝ่ายศาลเจ้ายาสุคุนิได้เพิกเฉยกับการคัดค้านดังกล่าว จนกลายเป็นประเด็นการโต้แย้งจนถึงปัจจุบัน

ความคิดว่าการได้ถูกอัญเชิญดวงวิญญาณที่ยังศาลเจ้ายาสุคุนิหลังจากที่เสียชีวิตแล้วเป็นการได้รับเกียรติอย่างสูงสุดในฐานะของการเป็นทหารที่ร่วมรบต่อสู้เพื่อประชาชนคนอื่นๆ และเพื่อชาติ เนื่องมาจากความเชื่อของชาวญี่ปุ่นที่เคารพผู้ที่ล่วงลับไปแล้วดังเทพเจ้า โดยที่ไม่มีการแบ่งแยกว่าผู้ใดเป็นเพื่อนหรือผู้ใดเป็นศัตรู ฉะนั้นถึงแม้ว่าดวงวิญญาณผู้ล่วงลับไปแล้วจะเป็นอาชญากรสงคราม ก็ยังคงถูกยอมรับอัญเชิญดวงวิญญาณมาอยู่ที่ศาลเจ้ายาสุคุนิ ถึงแม้ว่าจะถูกต่อต้านเพียงใดก็ตาม หรืออาจจะกล่าวได้ว่าอาชญากรสงครามในประเทศญี่ปุ่นไม่ใช่อาชญากรอีกต่อไป เนื่องด้วยความคิดความเชื่อทางศาสนาชินโตเหล่านี้ อีกทั้งครอบครัวของเหล่าอาชญากรสงครามก็ได้รับการปฏิบัติดังเช่นครอบครัวของผู้ที่เสียชีวิตในสงครามในฐานะของเหยื่อสงคราม และความเชื่อที่ว่าตายไปแล้วจะเป็นเทพเจ้าของชาติ ซึ่งเทพเจ้าที่ศาลเจ้ายาสุคุนินั้น จะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้คุ้มครองและปกป้องประเทศชาติ เหมือนดังที่พวกเขาทำในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยการต่อสู้อย่างเสียสละในสงครามเพื่อประเทศชาติจนถึงแก่ความตาย

ศาลเจ้ายาสุคุนิช่วงหลังจากญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ความเกี่ยวข้องระหว่างศาลเจ้ายาสุคุนิกับรัฐก็หมดลงไปพร้อมกับการที่ศาสนาชินโตในฐานะศาสนาประจำชาติก็ถูกยกเลิกไปด้วย ดังนั้นความสัมพันธ์ของศาลเจ้ายาสุคุนิในฐานะศาลเจ้าที่เป็นศูนย์รวมของชาติก็หมดไป ศาลเจ้ายาสุคุนิก็กลายมาเป็นเหมือนศาลเจ้าแห่งอื่นๆทั่วไป และรัฐบาลได้กำหนดให้ศาสนาเป็นอิสระและแบ่งแยกออกจากรัฐ ไม่มีศาสนาใดที่จะได้รับสิทธิพิเศษจากรัฐหรือมีอำนาจใดๆทางการเมือง รวมทั้งรัฐหรือองค์กรการปกครองใดๆ จะต้องไม่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทางการเงินแก่องค์กรทางศาสนาใดเป็นพิเศษ เหตุที่ทำเช่นนี้เพราะผู้ปกครองฝ่ายอเมริกาต้องการสร้างความมั่นใจว่าลัทธิชินโตจะไม่ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมลัทธิทหารนิยมอย่างที่เป็มาในอดีต และได้มีการเรียกร้องให้เปลี่ยนชื่อศาลเจ้ายาสุคุนิกลับเป็นโตเกียว โฉมคณะ จุดประสงค์ในการเปลี่ยนชื่อนี้จะมาจากความปรารถนาที่จะให้ความสัมพันธ์ระหว่างศาลเจ้ายาสุคุนิและลัทธิทหารนิยมอ่อนกำลังลง และเป็นการแสดงถึงสัญลักษณ์แห่งสันติสุขของประเทศ (อติสา ลีลาวัฒน์กุล, 2548 : 88)

1.4 บุคคลสำคัญที่เคยเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิ

การเสด็จเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิของราชวงศ์ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยจักรพรรดิเมจิและกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของงานเทศกาลประจำปี จักรพรรดิเมจิเสด็จเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิครั้งแรกเมื่อค.ศ. 1874 และเสด็จรวมทั้งสิ้น 7 ครั้ง จักรพรรดิไทโชเสด็จเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิ 2 ครั้ง และจักรพรรดิอิโรฮิโตเสด็จเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิ 20 ครั้ง มีการบันทึกไว้ว่า จักรพรรดิอิโร (อลิสตา ลีลาชิววัฒนกุล, 2548 : 85)

ปัจจุบันประเด็นเรื่องการเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของบรรดาผู้นำของประเทศญี่ปุ่นยังคงเป็นประเด็นถกเถียงและเป็นประเด็นสำคัญทางการเมือง นักการเมืองญี่ปุ่นมองเห็นประโยชน์จากศาลเจ้ายาสุคุนิและศาลเจ้ายาสุคุนิจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของทั้งพรรคฝ่ายรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้าน แม้ว่าจะได้มีเสียงคัดค้านเรื่องการเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิจากทั้งภายในประเทศญี่ปุ่นและจากต่างประเทศ แต่ก็ยังมีบุคคลสำคัญของประเทศญี่ปุ่นเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิอยู่หลายต่อหลายครั้งดังนี้

1. นายกรัฐมนตรีทาเคโอะ มิกิ

นายมิกิได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1975(อลิสตา ลีลาชิววัฒนกุล, 2548 : 99) ซึ่งตรงกับวันครบรอบ 30 ปีของการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ประชาชนเกิดความสนใจศาลเจ้ายาสุคุนิในทางการเมืองมากขึ้น ก่อนหน้านี้นี้ก็ได้มีนายกรัฐมนตรีหลายคนที่ได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิในขณะที่ยังคงดำรงตำแหน่ง แต่การเดินทางมาเคารพของนายมิกิครั้งนี้สำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากทำให้เกิดประเด็นว่า เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งนายมิกิได้กล่าวว่า เขาได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิเป็นการส่วนตัว แต่นายมิกิก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการเคารพบูชาศาลเจ้ายาสุคุนิเป็นการนำไปสู่ประเด็นการเดินทางไปเยือนอย่างเป็นทางการในภายหลัง

2. นายกรัฐมนตรียาสุฮิโระ นากาโซเน่

นายกรัฐมนตรีนากาโซเน่ได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1985(อลิสตา ลีลาชิววัฒนกุล, 2548 : 17) ซึ่งเขามีความมุ่งหมายที่จะให้เกิดการสิ้นสุดของการเมืองหลังสงคราม และสนับสนุนการเป็นชาตินิยมสมัยใหม่ ทั้งยังได้เซ็นชื่อในสมุดเยี่ยมลงตำแหน่งว่านายกรัฐมนตรี และบริจาคโดยใช้นามของสาธารณะ 30,000 เยน การไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิเป็นการกระตุ้นให้เกิดการประท้วงอย่างรุนแรงจากจีน เกาหลีและประเทศอื่นๆ ในเอเชียอย่างไม่คาดคิดมาก่อน ทำให้การเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนินี้ได้รับงับไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง การไปเคารพครั้งนี้เกิดการโต้เถียงว่าสิ่งใดที่ใช้เป็นตัวกำหนดว่าเป็นการไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิในฐานะประชาชนคนหนึ่งหรือในฐานะบุคคลในรัฐบาล และประเด็นการโต้แย้งเรื่องการไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนินั้นเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตราที่ 89 และมาตราที่ 20 ในการ

กำหนดให้ศาสนาเป็นอิสระและแบ่งแยกออกจากรัฐ เพราะนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้นำสูงสุดในรัฐบาลของรัฐไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิซึ่งเป็นศาสนสถานขงลัทธิชินโต นั่นก็ถือว่าเป็นการฝ่าฝืนของรัฐธรรมนูญ

3. นายกรัฐมนตรีจุนอิชิโร่ โคอิชิมิ

นายกโคอิชิมิได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิถึง 6 ครั้งในฐานะนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น และอีกหลายครั้งที่ได้เดินทางไปเคารพอย่างไม่เป็นทางการ นายโคอิชิมิเคยได้ประกาศความตั้งใจที่จะไปเยือนศาลเจ้าياسุคุนิในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 2001 หากได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรี หลังจากที่นายโคอิชิมิได้รับเลือกแล้วก็ได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิอย่างที่เขาได้ประกาศความตั้งใจไว้แต่ต้น แต่เนื่องจากมีเสียงต่อต้าน นายโคอิชิมิจึงได้เลื่อนการเดินทางไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิในวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ. 2001 ซึ่งการเลื่อนไปศาลเจ้าเร็วกว่าที่พูดไว้ 2 วัน ก็ยังคงเป็นการรักษาคำพูดของตนเองและยังเป็นการรักษาน้ำใจของผู้ที่ต่อต้านไม่ให้นายโคอิชิมิเดินทางไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิในวันที่ 15 สิงหาคมอีกด้วย ท่ามกลางเสียงคัดค้านจากทั้งในประเทศและก้นานาประเทศ ทั้งนี้ทั้งนั้นกระแสการต่อต้านอย่างรุนแรงจากจีนและเกาหลีผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจากการรุกรานของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ยังคงมีมาตลอด แต่นายโคอิชิมิก็ยังคงไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิในปีต่อๆมา ซึ่งครั้งแรกของการเดินทางไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิในค.ศ. 2001 ส่วนในปีถัดมาในช่วงเทศกาลเฉลิมฉลองฤดูใบไม้ผลิประจำปีในวันที่ 21 เมษายน ค.ศ. 2002 หลังจากนั้นในค.ศ. 2003 เดินทางไปเคารพเมื่อวันที่ 14 มกราคม เช่นเดียวกันในค.ศ. 2004 ก็ได้เดินทางไปเคารพในวันที่ 1 มกราคม โดยให้เหตุผลว่าเป็นธรรมเนียมของคนญี่ปุ่นในการไหว้ส่งศักดิ์สิทธิ์ขอพรในช่วงวันปีใหม่ ทั้งยังกล่าวว่าการเคารพศาลเจ้าياسุคุนินั้นเพื่อแสดงความเคารพผู้ที่เสียสละชีวิตตนเองเพื่อชาติ เป็นการแสดงความขอบคุณและไว้อาลัย

เหตุผลที่นายโคอิชิมิได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิทุกปีอาจเป็นเพราะว่านายโคอิชิมิคาดหวังว่าการไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิอย่างต่อเนื่องจะสร้างความพอใจให้แก่กลุ่มอนุรักษนิยมซึ่งมีอำนาจภายในพรรคเสรีประชาธิปไตย เนื่องจากตั้งแต่ นายโคอิชิมิได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศญี่ปุ่นก็ยังไม่มียุทธศาสตร์เด่นชัดอย่างที่ประชาชนคาดหวัง เศรษฐกิจของญี่ปุ่นก็ยังคงชะงักและยังมีเรื่องอื้อฉาวทางการเมืองของนายโคอิชิมิคอยสั่นคลอนคณะรัฐมนตรี ทำให้คะแนนนิยมของนายโคอิชิมิตกลงอย่างมาก ดังนั้นเพื่อเป็นการเรียกเสียงสนับสนุนกลับคืนมา เขาจึงไปเยือนศาลเจ้าياسุคุนิอย่างต่อเนื่องเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็ต้องรักษาความสัมพันธ์อันดีกับประเทศอื่นๆ ในเอเชีย ด้านปัญหาทางด้านประวัติศาสตร์ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นไม่สามารถกำหนดนโยบายต่างประเทศได้อย่างเด็ดขาด จีนและเกาหลีได้เป็นเพื่อนบ้านที่สำคัญและเพื่อเป็นการรักษาความสัมพันธ์กับจีนและเกาหลี นายโคอิชิมิได้ให้เหตุผลที่น่าจะเป็นการลด

ความโกรธเคืองของจีนและเกาหลีใต้เรื่องการไปเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิว่าไปเพื่อทำความเคารพดวงวิญญาณของทหารทั่วไปที่เสียชีวิตในสงคราม ไม่ได้เป็นการเคารพอาชญากรสงคราม และยังกล่าวอีกว่าตนเดินทางไปที่นั่นเพื่อรำลึกและสะท้อนถึงสงครามในอดีต และหาทางแก้ไขเพื่อจะได้ไม่ก้าวไปสู่สงครามอีก (อภิสาลิตา วัฒนกุล, 2548 : 42-45, 100-103)

ต่อมาใน ค.ศ. 2006 ขณะในงานพิธีครบรอบ 61 ปีญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงคราม นายโคอิซุมิกล่าวว่า "ประเทศของเราได้สร้างความยากลำบากและความเสียหายอย่างมหาศาลต่อประเทศจำนวนมาก โดยเฉพาะประชาชนในเอเชีย ในนามของชาวญี่ปุ่น ผมขอแสดงความเสียใจอย่างจริงใจต่อเหยื่อสงครามด้วยความเสียใจอย่างสุดซึ้ง" อย่างไรก็ตาม การเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิของนายโคอิซุมิได้ทำให้หลายประเทศในเอเชีย โดยเฉพาะเกาหลีใต้และจีนออกมาแสดงความไม่พอใจ เนื่องจากเห็นว่าการไปเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิเป็นการเชิดชูลัทธิทหารนิยมในอดีตของญี่ปุ่นซึ่งก่อการรุกรานประเทศอื่นและทำให้มีผู้ต้องบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก โดยประธานาธิบดีโรห์ มู เฮียน แห่งเกาหลีใต้ เรียกร้องให้ญี่ปุ่นพิสูจน์ตัวให้เห็นว่าไม่มีเจตนาที่จะเดินขั้วรอยประวัติศาสตร์อีกและคำขอโทษนั้นจะต้องออกมาจากใจจริงๆ นอกจากนี้กระทรวงต่างประเทศเกาหลีใต้ยังได้เรียกตัวเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำเกาหลีใต้มาเพื่อประท้วงการเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิครั้งล่าสุดของนายโคอิซุมิด้วย (มดิชน, 2006: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ส่วนทางด้านกระทรวงต่างประเทศจีน ออกแถลงการณ์ว่า การกระทำของนายโคอิซุมิไม่เพียงแต่จะทำร้ายความรู้สึกของผู้ตกเป็นเหยื่อในลัทธิทหารนิยมของญี่ปุ่นเท่านั้น หากยังจะเป็นการทำลายความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นลงด้วย นอกจากนี้รัฐบาลจีนยังได้เรียกตัวเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศจีนเข้าพบ เพื่อแสดงความไม่พอใจการไปเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิของนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน

4. รัฐมนตรีจีน มัตสึบาระ ประธาน

นายมัตสึบาระ คณะกรรมการความปลอดภัยแห่งชาติได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิในครบรอบปีที่ 67 ค.ศ. 2012 ที่ญี่ปุ่นยอมแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 นายมัตสึบาระกล่าวว่าการเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิเป็นการส่วนตัว แต่ก็ทำให้เขากลายเป็นรัฐมนตรีคนแรก นับตั้งแต่พรรคประชาธิปไตยแห่งญี่ปุ่นได้เป็นรัฐบาล สำหรับการเดินทางมายังศาลเจ้ายาสุคุนิของนายมัตสึบาระมีขึ้นในขณะที่ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ที่กำลังสั่นคลอน เนื่องจากความขัดแย้งทางพรมแดนก่อนหน้านั้น รัฐบาลเกาหลีใต้เรียกร้องให้นายมัตสึบาระล้มเลิกแผนการเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิ อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ผ่านมาระหว่างการเยือนศาลเจ้าสงครามของรัฐมนตรีญี่ปุ่น มักสร้างความไม่พอใจอย่างยิ่งให้แก่จีนและเกาหลีใต้

5. นายกรัฐมนตรีชินโสะ อาเบะ

นายอาเบะได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 2012 เนื่องในโอกาสครบรอบปีที่ 67 การสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้ไปเยือนในขณะที่มีเทศกาลฤดูใบไม้ร่วง นายอาเบะเป็นที่รู้จักดีในมุมมองอนุรักษ์นิยมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โดยมักไปสักการะยังศาลเจ้าแห่งนี้อยู่บ่อยครั้ง ก่อนดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังจากทีนายอาเบะได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เขาก็หลีกเลี่ยงการไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิ ซึ่งนายอาเบะหลังจากหวนระลึกในการเป็นนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นใน ค.ศ. 2007 ก็ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานพรรคฝ่ายค้านหลักของประเทศ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ส่งผลให้เขาได้นั่งเก้าอี้นายกรัฐมนตรีของประเทศในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่าน ที่จะต้องจัดขึ้นในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2012 การเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิในครั้งนี้ของนายอาเบะเกิดขึ้นในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนและเกาหลีได้ยังตึงเครียดจากกรณีพิพาทการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะ 2 แห่ง คือ หมู่เกาะเตียวหูและเกาะต็อกโด

ศาลเจ้ายาสุคุนิได้ถูกสร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1868 ตามความต้องการของรัฐบาลเมจิ การสร้างยาสุคุนิมีจุดประสงค์เพื่อยกย่องและเคารพบูชาดวงวิญญาณของทหารและพลเรือนที่เสียชีวิตในสงครามต่างๆ เช่น สงครามจีน-ญี่ปุ่นทั้ง 2 ครั้ง สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้น ซึ่งทำให้มีดวงวิญญาณกว่า 2.5 ล้านดวงสถิตอยู่ที่ศาลเจ้ายาสุคุนิเพื่อให้ประชาชนชาวญี่ปุ่นเคารพบูชาเป็นดังเทพตามความเชื่อของลัทธิชินโต เนื่องจากศาลเจ้ายาสุคุนินั้นเป็นหนึ่งในศาลเจ้าที่มีบทบาทสำคัญด้านลัทธิชินโตมาตั้งแต่สมัยเมจิ ลัทธิชินโตถูกใช้เป็นเสมือนศาสนาแห่งชาติ ด้วยความที่ชาวญี่ปุ่นเคยเคร่งครัดในศาสนา มาก ศาลเจ้ายาสุคุนิจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางด้านการเมือง มีการหยิบยกเอาประเด็นต่างๆ มาใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ และศาลเจ้ายาสุคุนิเป็นเหมือนเครื่องมือการรวมจิตวิญญาณของชาวญี่ปุ่นและทหารให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้ชาวต่างชาติของประเทศที่เคยถูกญี่ปุ่นรุกรานนั้นมองว่าเป็นความก้าวร้าวของลัทธิชาตินิยมของญี่ปุ่นในอดีต แต่ในขณะเดียวกันชาวญี่ปุ่นกลับมองในทางตรงกันข้ามก็คือชาวญี่ปุ่นคิดว่าทหารและพลเรือนที่เสียชีวิตในสงครามนั้นเป็นเหมือนการเสียสละเพื่อปกป้องประเทศ และพวกเขาเหล่านั้นควรค่าแก่การเคารพบูชาให้เป็นที่ตั้งบรรพบุรุษ ดังนั้นประเด็นปัญหาเหล่านี้ก็เพิ่มความแรงยิ่งขึ้นก็เมื่อผู้นำด้านต่างๆ ของประเทศญี่ปุ่นได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิ ไม่ว่าจะป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีหรือแม้แต่พระจักรพรรดิเองก็ตาม การกระทำเช่นนี้ถูกประณามจากหลายๆ ประเทศในแถบเอเชียว่าเป็นการกระทำที่ไม่สมควร เปรียบเสมือนเป็นการเหยียดหยามหัวใจของประเทศต่างๆ ที่ญี่ปุ่นเคยไปรุกรานและกระทำความเจ็บช้ำน้ำใจให้

2. ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับจีนและเกาหลี ภายหลังจากการเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายสุคุนิของนายกรัฐมนตรี จุนอิชิโร โคอิชิมิ

ความรู้สึกทางด้านชาตินิยมอย่างรุนแรงของญี่ปุ่น ทำให้เกิดลัทธิทหารนิยม ฉะนั้นแล้วลัทธิชาตินิยมรุนแรง ลัทธิทหารนิยม และลัทธิจักรวรรดินิยมของญี่ปุ่นย่อมมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก ชนชาติญี่ปุ่นในประวัติศาสตร์ชนชาติญี่ปุ่นเป็นชนชาตินักรบมานับพันปี นโยบายหลักของประเทศญี่ปุ่นคือการสร้างชาติให้เข้มแข็งทางการทหารควบคู่ไปกับการเศรษฐกิจ เมื่อเกิดความคิดเช่นนี้ขึ้น ญี่ปุ่นจึงมุ่งเน้นการล่าอาณานิคมเพื่อหวังจะเป็นประเทศมหาอำนาจ โดยเริ่มรุกรานประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียและประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศจีนและเกาหลีที่ถูกตกเป็นเหยื่อของความคลั่งอำนาจและความเป็นใหญ่ของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งยังส่งผลทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับทั้งสองประเทศทั้งในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งปัจจุบันดังนี้

2.1 ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับจีนที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ. 1937 จีนเกิดการปะทะต่อสู้กันกับญี่ปุ่นที่สะพานมาร์โคโปโล หลังจากที่เจียง ไค เชคได้จับมือกับจีนคอมมิวนิสต์และถูกปล่อยตัวออกมา หลังจากถูกนายพลจาง โซ เหลียงจับกุมตัวไว้ เหตุของการต่อสู้กันครั้งนี้ เนื่องจากจีนเด็ดเดี่ยวไม่ยอมถอยให้แก่ญี่ปุ่นอีกต่อไป สงครามครั้งนี้จึงเป็นการต่อสู้ในบริเวณกว้าง โดยญี่ปุ่นได้ใช้เหตุการณ์ที่สะพานมาร์โคโปโลนี้เป็นข้ออ้างส่งทหารญี่ปุ่นเข้าไปยึดเมืองใหญ่ๆของจีน จนกระทั่งถึงปลาย ค.ศ. 1937 ผู้นำญี่ปุ่นตั้งใจทำสงครามอย่างเต็มรูปแบบ โดยในญี่ปุ่นมีพวกรักชาติและพวกเลือดร้อนทางการเมืองอยู่เป็นจำนวนมาก บรรดาคนเหล่านั้นก็หันมาสนับสนุนการสงครามครั้งนี้ ภายใน 2 ปีญี่ปุ่นก็สามารถขยายเขตการยึดครองด้านแถบฝั่งทะเลของจีนทั้งหมด เมืองเซี่ยงไฮ้และนานกิงเป็นเมืองที่ได้รับความเสียหายจากสงครามมากที่สุด โดยเฉพาะนานกิงที่ถูกญี่ปุ่นกระทำอย่างโหดเหี้ยมทารุณและไร้มนุษยธรรม ทั้งฆ่าฟัน ข่มขืนสตรี เผา ปล้นเมืองและทรมานชาวจีนต่างนานาด้วยวิธีพิสดาร การกระทำป่าเถื่อนของญี่ปุ่นครั้งนั้นก็ยังได้รับการประณามจากนานาชาติทั่วโลกมาจนถึงทุกวันนี้

ใน ค.ศ. 1939 ญี่ปุ่นก็ได้ครอบครองจีนส่วนใหญ่ที่มั่งคั่งด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็เริ่มปะทะกับสหภาพโซเวียต ทางตอนเหนือของจีนหลายจุดก็เสียหายอย่างหนัก เมื่อญี่ปุ่นเห็นว่าไม่สามารถหลีกเลี่ยงสงครามได้ จึงหันมาใช้ยุทธศาสตร์ปิดล้อมจีนจากโลกภายนอกและเข้าไปแทรกแซงการเมืองของจีน หลังจากที่ญี่ปุ่นได้รุกรานจีนอย่างเต็มที่ มหาอำนาจทางตะวันตกคือ สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ จึงเริ่มต่อต้านญี่ปุ่นและในที่สุดสงครามจีนก็ยืดเยื้อกลายเป็นสงครามมหาเอเชียบูรพา ซึ่งสงครามมหาเอเชียบูรพานี้เป็นส่วนหนึ่งของสงครามโลกครั้งที่ 2

สงครามที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อให้เกิดความสูญเสียเป็นอย่างมากทั้งทางด้านวัตถุ ร่างกายและจิตใจ ญี่ปุ่นได้สร้างเครื่องมือที่ทำให้ศักยภาพสูงสุดในการทำลายล้าง โดยนโยบายการรุกรานของ ญี่ปุ่นที่กระทำต่อจีนนั้นเป็นการกระทำที่ไม่มีมนุษยธรรมทั้งสิ้น เช่น เมื่อมีการขาดแคลนอาหาร ก็เลือกที่จะฆ่ามนุษย์รวมกระทั่งคนพิการ คนแก่ เด็กทารกเพียงเพื่อให้ส่วนแบ่งอาหารน้อยลง ขณะที่ทหารชาวญี่ปุ่นเองกลับใช้ชีวิตและมีความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์ เด็กวัยรุ่นชาวจีนถูกเกณฑ์เข้าทำงานในหน่วยคามิกาเซะ หรือ หน่วยมนุษย์ระเบิดที่ติดอาวุธร้ายแรงเข้ากับตัวเองแล้วพุ่งเข้าชนศัตรูที่เป็นเป้าหมาย โศกนาฏกรรมของชาวจีนที่ถูกรุกรานโดยชาวญี่ปุ่นเริ่มขึ้นตั้งแต่ญี่ปุ่นยึดครองแมนจูเรีย บุกเข้ายึดเซี่ยงไฮ้ และการข่มขืนทารุณผู้หญิงที่นานกิง หญิงสาวและเด็กวัยรุ่นชาวจีนหลายคนถูกบังคับให้เป็นโสเภณีและถูกส่งไปบริการทหารญี่ปุ่นชั้นผู้ใหญ่ กล่าวว่าแต่ละคืนผู้หญิงทั้งหลายเหล่านั้นต้องตกเป็นเหยื่อของความป่าเถื่อนในการปลดเปลื้องความทุกข์จากการสู้รบอย่างนับไม่ถ้วน ดังนั้นจึงมีหญิงชาวจีนหลายคนเสียชีวิตจากการที่ต้องเป็นเครื่องระบายและถูกกระทำเยี่ยงสัตว์จากทหารชาวญี่ปุ่น ที่พวกเขาเรียกผู้หญิงเหล่านี้ว่า “หญิงที่ช่วยเหลือให้คลายทุกข์” (comfort women) ในขณะที่เดียวกันบุคคลอื่นๆต่างก็ถูกสังหารอย่างน่าเวทนาด้วยอาวุธปืน ไฟ และถูกทำให้จมน้ำตายด้วยกันมัดไว้กับเชือก เมื่อนานกิงจึงเต็มไปด้วยซากศพที่ถูกสังหารจมกองเลือด นอนทับถมกันเป็นกองขนาดใหญ่

ยิ่งไปกว่านั้นทหารญี่ปุ่นได้ใช้ชาวจีนมาเป็นหนูทดลอง เมื่อได้มีการค้นพบแก๊สพิษที่ใช้ในการต่อสู้ ซึ่งทำการทดลองภายใต้ชื่อที่หลอกลวงว่าหน่วยป้องกันโรคติดต่อและน้ำดื่มเพื่อการบริโภค หน่วยงานการทดลองดังกล่าวนี้ตั้งขึ้นเพื่อมีจุดประสงค์เพื่อสังหาร โดยการแพร่เชื้อโรคเช่น กาฬโรค อหิวาตกโรค ไทฟอยด์ เป็นต้น การวิจัยนั้นก็ใช้ทดลองกับชีวิตเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง โดยการตัดแขน ขา ปอด สมอ ผู้ที่ถูกทำการทดลองก็จะได้รับบาดเจ็บสาหัสและเสียชีวิตเนื่องจากทดพิษบาดแผลไม่ไหว การกระทำที่โหดเหี้ยมไร้ซึ่งความมีมนุษยธรรมเหล่านี้ได้สร้างความบาดหมางและเป็นประเด็นสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนและชาวญี่ปุ่นจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากไม่มีเหยื่อรายใดที่ถูกกระทำอย่างหนักหนาสาหัสแล้วจะให้อภัยได้อย่างง่ายดาย ถึงแม้ญี่ปุ่นจะออกมากล่าวคำว่าเสียใจหลายต่อหลายครั้ง แต่ก็ไม่ได้ทำให้บาดแผลภายในจิตใจของชาวจีนทุกคนหายไป อีกทั้งทางด้านญี่ปุ่นเองก็ไม่ได้แสดงถึงความเสียใจจริงๆอย่างที่ผู้นำประเทศหลายคนได้กล่าวออกมา (เพ็ญศรี กาญจ โนมัย, 2538 : 235-252)

2.2 ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

ประเทศญี่ปุ่นกับเกาหลีมีความสัมพันธ์ทางด้านต่างๆมากมายรวมไปถึงทางด้านวัฒนธรรมมาช้านาน ประเทศญี่ปุ่นได้รุกรานประเทศเกาหลีและยึดครองเกาหลีเป็นระยะเวลาจนถึง 35 ปี (คุณทิญา

จิรทิวาธวัช,2546 : 11) โดยการผนวกเกาหลีเป็นดินแดนของตนตามสนธิสัญญาการรวมญี่ปุ่น-เกาหลี ซึ่ง สนธิสัญญานี้เป็นที่ยอมรับของญี่ปุ่นฝ่ายเดียว แต่ไม่เป็นที่ยอมรับในเกาหลี เพราะถือว่าไม่มีการลงนามของ กษัตริย์เกาหลี นับตั้งแต่ ค.ศ. 1910 – 1945 ที่เป็นช่วงที่เกาหลีถูกยึดครองอาณานิคมโดยญี่ปุ่น และปี 1945 คือปีที่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 สำหรับญี่ปุ่นแล้วนั้นก็ความพ่ายแพ้ที่ญี่ปุ่นได้รับจากการต่อสู้ในสนามรบ มาเป็นเวลาหลายสิบปี แต่สำหรับเกาหลีแล้วกลับตรงกันข้าม เมื่อสิ้นสุดสงครามเกาหลีก็เป็นอิสระจาก ประเทศญี่ปุ่น ที่ได้เข้ามาทำร้าย ทรมานและสังหารประชาชนชาวเกาหลีนับล้านคน ในระหว่างที่เกาหลีตก อยู่ภายใต้อำนาจของญี่ปุ่นนั้น ญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายหลายอย่างที่สร้างความขมขื่นและเจ็บช้ำน้ำใจให้แก่ ชาวเกาหลีที่ยากจะลืมมาจนถึงทุกวันนี้ เช่นบังคับให้ชาวเกาหลีใช้ภาษาญี่ปุ่นแทนภาษาประจำชาติตัวเอง ให้ ชาวเกาหลีเปลี่ยนมาใช้นามสกุลเป็นภาษาญี่ปุ่น ให้ชาวเกาหลีนับถือศาสนาชินโตเป็นศาสนาประจำชาติ และได้เกณฑ์คนจำนวนหลายแสนไปเป็นแรงงานในประเทศญี่ปุ่น (ชเนศ ฤดีสุนันท์,2553 : 245-246)

ในระหว่างการปกครองของญี่ปุ่นมีการสร้างระบบคมนาคมแบบตะวันตก แต่ส่วนใหญ่เพื่อ ประโยชน์ทางการค้าของญี่ปุ่นมากกว่าประโยชน์ของชาวเกาหลี ญี่ปุ่นล้มล้างราชวงศ์โชซอน ทำลาย พระราชวัง ปรับปรุงระบบภาษี ให้ส่งข้าวจากเกาหลีไปญี่ปุ่น ทำให้เกิดความอดอยากในเกาหลี มีการใช้ แรงงานทาสในการสร้างถนนและท่าเหมืองแร่ หลังการสวรรคตโดยการลอบปรองพระชนม์ของกษัตริย์โกจง ทำให้เกิดการเรียกร้องเอกราชทั่วประเทศ ชาวเกาหลีจำนวนมากถูกฆ่าโดยทหารญี่ปุ่น ชาวคริสต์เกาหลี จำนวนมากถูกฆ่าหรือเผาใน โบสถ์ระหว่างการเรียกร้องเอกราชมีการจัดตั้งรัฐบาลเฉพาะกาลของเกาหลีที่ เชียงไฮ้ ประเทศจีน หลังจากการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการยึดครองของญี่ปุ่น (พิพาดา ยังเจริญ,2554 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

การลุกฮือขึ้นต่อต้านญี่ปุ่นได้ดำเนินอย่างต่อเนื่อง เช่น การลุกฮือของนักศึกษาทั่วประเทศ จนนำไปสู่ การประกาศกฏอัยการศึก หลังจากเกิดสงครามจีน-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่นพยายามลบล้างความเป็นชาติของเกาหลี การ สอนประวัติศาสตร์และภาษาเกาหลีใน โรงเรียนถูกห้าม การแสดงออกทางวัฒนธรรมที่เป็นเกาหลีถือเป็นสิ่ง ผิดกฎหมาย สิ่งของมีค่าถูกนำออกจากเกาหลีไปยังญี่ปุ่น หนังสือพิมพ์ถูกห้ามตีพิมพ์ด้วยภาษาเกาหลี หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จำนวนมากถูกเผาทำลาย ดังที่กล่าวมานั้นเกาหลีก็เหมือนกับหลายๆประเทศ ในเอเชียที่มีความทรงจำอันขมขื่นต่อการกระทำของญี่ปุ่นในอดีตและช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงว่าทั้ง 2 ประเทศจะพยายามพัฒนาความสัมพันธ์ทางการทูต การเมือง และพยายามสร้างสัมพันธ์มิตรอันดีงาม แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ยังมีเหตุการณ์ต่างๆที่ทำให้ทั้ง 2 ประเทศยังคงบาดหมางและถูกหยาบยกประเด็นในอดีตมา ได้แย้งกันอยู่เรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ (ภูวคณ ทรวงประเสริฐ,2556 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

2.3 ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับจีนกับเกาหลี ภายหลังจากการเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของ นายกุนอิชิโร่ โคอิชิมิ

ประเด็นทางการเมืองของศาลเจ้ายาสุคุนิแท้จริงแล้วน่าจะเป็นประเด็นการถกเถียงทางศาสนาและความเชื่อมากกว่า เนื่องจากศาลเจ้ายาสุคุนิเป็นศาสนสถานของลัทธิชินโต แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เรื่องของศาลเจ้ายาสุคุนิกลับถูกนำมาทำให้เป็นประเด็นทางการเมืองและความขัดแย้งระหว่างประเทศ และถูกการเมืองนำมาใช้ประโยชน์ ยิ่งไปกว่านั้นการที่นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นเดินทางไปเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิ ก็ยังทำให้เรื่องศาลเจ้ายาสุคุนิเกี่ยวข้องกับการเมืองมากยิ่งขึ้น

หลังจากที่นายกุนอิชิโร่ โคอิชิมิได้ขึ้นมารับเป็นนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นใน ค.ศ. 2001(นิภาพร รัชตพัฒนากุล,2550 : 119) และได้เริ่มเดินทางไปเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาก็มีประเด็นการโต้แย้งเรื่องศาลเจ้ายาสุคุนิเรื่อยมา หลังจากการโต้แย้งเรื่องศาลเจ้าดังกล่าวได้เงียบหายไป แต่ก็กลับมาเป็นที่พูดถึงกันอย่างกว้างขวางอีกครั้งทั้งในประเทศญี่ปุ่นและในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านอย่างจีนและเกาหลี เรื่องที่เป็นประเด็นให้กล่าวถึงนั้นไม่ได้มีเฉพาะเกี่ยวกับศาลเจ้ายาสุคุนิเท่านั้น แต่รวมไปถึงเรื่องการขัดแย้งระหว่างประเทศทั้ง 3 ในแง่อื่นๆอีกด้วย เช่น เรื่องการเมืองในประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของญี่ปุ่น เรื่องความคิดความเชื่อของชาวญี่ปุ่น เป็นต้น ทั้งนี้การเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของนายกุนอิชิโร่ได้แสดงความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับจีนและเกาหลีที่เกิดขึ้นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนี้

2.3.1 ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับจีน ภายหลังจากการเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของ นายกุนอิชิโร่ โคอิชิมิ

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นเห็นได้ชัดว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่ก็ยังคงมีบาดแผลที่คอยก่อความสัมพันธ์ที่ดูเหมือนว่าจะดีขึ้นอยู่อย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อมีการไปเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิของนายกุนอิชิโร่ โคอิชิมิ ประเทศจีนได้เป็นประเทศหลักที่คัดค้านการที่นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิ โดยจีนได้ออกมาให้ความเห็นต่อต้านการไปเยือนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งรัฐบาลและประชาชนจีนต่างก็ไม่พอใจกับการไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิ โดยสาเหตุหลักมาจากการอัญเชิญดวงวิญญาณของอาชญากรสงครามระดับ A ไปร่วมเคารพบูชาเป็นวีรบุรุษของชาติ ทั้งที่จริงแล้วพวกเขาเหล่านั้นได้ชื่อว่าเป็นอาชญากรสงคราม เป็นผู้ที่นำญี่ปุ่นเข้าสู่สงครามและทำการรุกรานประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นจึงไม่เป็นการสมควรที่จะไปเคารพพวกเขาตั้งแต่เทพเจ้า

นายหวังลี่ รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของจีนในช่วงที่นายโคอิซึมิได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 2001 จึงได้เชิญทูตญี่ปุ่นประจำกรุงปักกิ่งเข้าพบ เพื่อมอบบันทึกอย่างเป็นทางการของจีนที่ต้องการประท้วงและได้ออกแถลงการณ์โดยมีใจความสำคัญว่า ฝ่ายญี่ปุ่นนั้นไม่สามารถแสดงออกถึงความเสียใจในความคิดในช่วงการรุกรานประวัติศาสตร์ได้อย่างจริงจัง ศาลเจ้าياسุคุนิสนับสนุนการทหารของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และปัจจุบันดวงวิญญาณของเหล่าอาชญากรสงครามนั้นก็คงถูกราบไหว้บูชาอยู่ ถึงแม้ว่าหลังสงครามสถานะของศาลเจ้าจะเปลี่ยนไปแล้วก็ตาม แต่ศาลเจ้าแห่งนี้ก็ยังคงแสดงถึงความก้าวร้าวจากญี่ปุ่นในสงครามอยู่ดี และเมื่อประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมินไปเยือนประเทศญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1998 ญี่ปุ่นก็ได้ออกมากล่าวแสดงความเสียใจในเรื่องสงครามอีกครั้ง (Peter Symonds, 2001 : no page number)

ทั้งนี้สื่อมวลชนทุกแขนงของจีนก็ได้รายงานข่าวในการประท้วงต่อต้านการที่นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิ โดยอ้างถึงเหตุการณ์ที่นานกิงซึ่งถูกทหารญี่ปุ่นโจมตีในสงครามโลกครั้งที่ 2 และสิ่งเลวร้ายที่ได้รับจากการกระทำของทหารญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มากล่าวรวมในเรื่องความไม่พอใจในการกระทำของนายโคอิซึมิ ทั้งยังมีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้หญิงที่รอดชีวิตจากเหตุการณ์ที่นานกิงเกี่ยวกับการไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิของนายโคอิซึมิ เธอกล่าวว่ารู้สึกโกรธเคืองอย่างมากที่นายโคอิซึมิได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้า และยังกล่าวอย่างไม่พอใจอีกว่า “ญี่ปุ่นได้ทำความผิดอย่างมหันต์ต่อจีนในอดีต การไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิของนายโคอิซึมิไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความจริงทางประวัติศาสตร์ได้”(CNN, 2001: no page number) ในปี 2002 ประธานาธิบดีหู จิ่น เทา กล่าวว่า “จะไม่มีการประชุมสุดยอดระหว่างญี่ปุ่นกับจีนหากนายโคอิซึมิยังคงเดินทางไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิอีก” (ชเนศ ฤทธิสุนันท์, 2553:90)

นายหลี่เส้าซิง ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศในช่วงที่นายโคอิซึมิเดินทางไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิ ค.ศ. 2004 กล่าวว่าผู้ที่นำญี่ปุ่นยังคงเดินทางไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิอย่างต่อเนื่องนั้นได้ทำร้ายความรู้สึกของประชาชนชาวจีนเป็นอย่างมาก ทั้งยังกล่าวอีกว่า แนวโน้มความสัมพันธ์จีนและญี่ปุ่นกำลังไปได้ดี แต่การไปเคารพศาลเจ้าياسุคุนิของนายโคอิซึมินั้นได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ประเทศ และซึ่งทำร้ายความรู้สึกของประชาชนชาวจีนและประเทศอื่นๆ นายหลี่กล่าวถึงความหวังที่จะให้นายกรัฐมนตรีจุนอิชิโร่ โคอิซึมิแสดงออกถึงความจริงใจและอย่าทำการกดขี่เบียดเบียนประเทศอื่น โดยใช้ประเด็นทางประวัติศาสตร์ ผู้นำญี่ปุ่นควรใช้ประวัติศาสตร์เป็นกระจกและเรียนรู้จากประวัติศาสตร์ และกล่าวให้ญี่ปุ่นพยายามอยู่ร่วมกับประเทศอื่นๆอย่างสันติภาพ เหตุผลสำคัญที่สุดที่ช่วงหนึ่งไม่มีการไปเยือนและสานสัมพันธ์ระหว่างจีนและญี่ปุ่นถึง 3 ปี ก็เนื่องมาจากความโกรธเคืองของจีนต่อประเด็นเรื่องการไปเยือนเจ้าياسุคุนิ และอาจกล่าวได้ว่าการไปเคารพศาลเจ้าที่มีดวงวิญญาณของ

อาชญากรรมสงครามระดับ A ของนายโคอิชิมินั้นเป็นอุปสรรคต่อการประชุมระดับผู้นำของทั้ง 2 ประเทศ (chinadaily,2004:no page number)

2.3.2 ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลี ภายหลังจากเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของ นายกุงนอิชิโร่ โคอิชิมิ

เกาหลีเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงของการกระทำของทหารชาวญี่ปุ่นในช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2 และเกาหลียังเป็นเพื่อนบ้านใกล้ชิดกับประเทศญี่ปุ่นที่ได้มีการต่อต้านและคัดค้านการ ไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของนายโคอิชิมิ ประชาชนชาวเกาหลีทั้งเหนือและใต้ได้มีความเกลียดชังและ ต่อต้านญี่ปุ่นอย่างรุนแรง ความรู้สึกเหล่านี้มาจากประสบการณ์อันเลวร้ายที่ญี่ปุ่นได้กระทำไว้กับชาวเกาหลี เนื่องจากในสมัยอดีต คาบสมุทรเกาหลีถูกญี่ปุ่นรุกรานและยึดครองเป็นอาณานิคม ชาวเกาหลีได้ถูกกดขี่ข่ม เหย่งอย่างทุกข์ทรมาน ยิ่งไปกว่านั้นทหารชาวญี่ปุ่นยังกระทำทารุณกรรมทางเพศกับผู้หญิงเกาหลีเป็นจำนวนมาก ซึ่งถูกเรียกว่าหญิงปลอบใจทหาร (comfort women) ซึ่งเป็นเรื่องที่กระทบต่อความรู้สึกของชาวเกาหลี มากและยากที่จะลืมความเจ็บปวดนี้ได้ (ไชยวัฒน์ คำชู,2537 : 224)

นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่เกาหลีไม่พอใจที่ญี่ปุ่นพยายามจะบิดเบือนประวัติศาสตร์ช่วงที่เกาหลีถูก ญี่ปุ่นยึดเป็นอาณานิคมระหว่าง ค.ศ. 1910-1945 โดยการตัดดวงเอาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ดูกกลืนทาง วัฒนธรรม และยังเกณฑ์ชาวเกาหลีไปเป็นแรงงานทาสที่ญี่ปุ่น และเมื่อนายโคอิชิมิได้เดินทางไปเคารพศาล เจ้ายาสุคุนิเลยยิ่งทำให้ชาวเกาหลีไม่พอใจเป็นอย่างมาก เนื่องมาจากดวงวิญญาณที่ถูกเชิญไปสถิตในศาลเจ้า ยาสุคุนินั้นไม่ได้มีแค่ดวงวิญญาณของชาวญี่ปุ่น แต่ยังมีดวงวิญญาณของชาวจีนและชาวเกาหลีที่ถูกบังคับให้ เข้ากองทัพเพื่อช่วยญี่ปุ่นรบในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย แต่การนำดวงวิญญาณเหล่านั้นไปไว้ที่ ศาลเจ้ายาสุคุนิกลับไม่ได้รับการยินยอมจากญาติของผู้เสียชีวิต รัฐบาลเกาหลีจึงได้ขอร้องให้ญี่ปุ่นถอดถอน รายชื่อเหล่านั้นออก เนื่องจากเกาหลีคิดว่าเป็นการไม่เหมาะสมที่จะนำรายชื่อของบรรพบุรุษตัวเองไปรวม กับรายชื่อของเหล่าอาชญากรรมสงครามที่ทำได้ไว้กับประเทศตนเอง กล่าวได้อีกอย่างหนึ่งก็คือเป็นการ อัญเชิญวิญญาณของเหยื่อและผู้ที่มาเหยื่อไปไว้ในสถานที่เดียวกัน แต่เกาหลีก็ได้รับการปฏิเสธ(นภคล ชาติประเสริฐ,2531:67-71) ส่วนด้านเกาหลีเหนือก็ออกมาวิจารณ์การไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของนายโคอิชิ มิว่าเป็นการขัดต่อประกาศแห่งเมืองเปียงยาง ซึ่งเป็นประกาศระหว่างเปียงยางและโตเกียว ทั้งยังตำหนิว่า นายโคอิชิมินั้นเห็นด้วยกับการรุกรานและการกระทำความผิดต่อประเทศในเอเชียในอดีต ซึ่งการกระทำ ดังกล่าวนี้ขัดแย้งกับการที่ญี่ปุ่นเคยกล่าวขอโทษเรื่องความทุกข์ทรมานที่ชาวญี่ปุ่นได้ให้ไว้กับชาวเกาหลีใน อดีต

การประท้วงได้เริ่มขึ้นจากการที่นายโคอิซึมิได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิเป็นครั้งแรก โดยมีชาวเกาหลีจำนวน 20 คนตัดปลายนิ้วก้อยตนเองและเผารูปนายโคอิซึมิและธงชาติของประเทศญี่ปุ่นกลางเมือง รวมทั้งมีการเดินขบวนประท้วงของนักเรียนหลายร้อยคน รวมทั้งบริเวณหน้าศาลเจ้าก็มีชาวเกาหลีจำนวนหนึ่งยืนประท้วงอยู่ด้านนอก นายคิมแดซุง กล่าวถึงการกระทำของนายโคอิซึมิครั้งนี้ว่าเป็นการดูถูกชาติในเอเชียซึ่งเป็นเหยื่อของสงครามและมองว่าการกระทำเช่นนี้เปรียบเหมือนต้องการจะฟื้นฟูลัทธิทหารนิยมในญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังมีประเด็นการขัดแย้งในเรื่องการไม่ได้เงินทำขวัญใดๆจากญี่ปุ่นที่ควรจะมอบให้แก่ชาวเกาหลีที่รอดชีวิตมาจากการไปช่วยรบในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และผู้ที่ถูกเกณฑ์ไปเป็นทาสและกรรมกรที่ประเทศญี่ปุ่น และเมื่อปีไม่นานมานี้ นับเป็นครั้งแรกที่รัฐมนตรีจากพรรคประชาธิปไตยญี่ปุ่นไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิ นับตั้งแต่ครองอำนาจเมื่อ ค.ศ. 2009 ซึ่งสวนทางกับความต้องการของนายกรัฐมนตรีโยชิโอะ โนดะ และผู้นำญี่ปุ่นสองคนก่อนหน้านี้ ที่ได้วิงวอนคณะรัฐมนตรีของตนให้ละเว้นการไปเยือน ในขณะที่เดียวกันประธานาธิบดี มยองบัก กล่าวระหว่างร่วมประชุมว่า หากสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะของญี่ปุ่นประสงค์จะมาเยือนเกาหลีได้ พระองค์จะต้องกล่าวขอโทษอย่างจริงจังต่อชาวเกาหลี ส่วนทางด้านนายโยชิโอะ โนดะ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นเรียกร้องให้นายลี มยองบัก ออกมาขอโทษและถอนคำพูดที่เขาเคยวิพากษ์วิจารณ์จักรพรรดิอากิฮิโตะเอาไว้ก่อนหน้านี้ ที่ว่าจักรพรรดิอากิฮิโตะ จะได้รับอนุญาตให้เดินทางเข้าเกาหลีได้ ก็ต่อเมื่อพระองค์ ทรงออกมาขอโทษจากใจจริง ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชของเกาหลีได้ ระหว่างที่ญี่ปุ่นเข้ามายึดครองในค.ศ. 1910-1945 จนทำให้มีชาวเกาหลีได้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งนายโนดะแสดงความเห็นว่า คำพูดดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่สมควรเป็นอย่างยิ่ง และเป็นเรื่องยากที่ญี่ปุ่นจะเข้าใจต่อการแสดงทัศนคติของนายลี พร้อมกับยืนยันว่า ทางออกที่ดีที่สุดของเรื่องนี้ ก็คือนายลี ควรออกมาแถลงการณ์ขอโทษ พร้อมกับประกาศถอนคำพูด โดยทันที ใดๆก็ดี สมเด็จพระจักรพรรดิก็ไม่ได้เดินทางไปเยือนกรุงโซลอย่างที่ตั้งใจไว้(อติสา ติลาวัฒน์กุล, 2548 :132-136)

ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีกลับเลวร้ายลงอีก เมื่อผู้บัญชาการทหารอากาศและผู้บัญชาการทหารเรือของญี่ปุ่น ได้ระงับการเชื่อมเส้นทางทหาร หลังเหตุพิพาทหมู่เกาะในทะเลตะวันออก ส่วนเกาหลีได้กีดส่งผู้บัญชาการของตนทั้งสองเหล่าทัพไปเยือนญี่ปุ่นเช่นกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่บาดหมางของสองประเทศ เนื่องมาจากทั้งสองฝ่ายได้แย่งชิงกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะในทะเลญี่ปุ่นหรือทะเลตะวันออก ซึ่งอยู่ในความควบคุมของเกาหลีได้โดยเกาหลีเรียกชื่อว่าเกาะด็อกโด ขณะที่ญี่ปุ่นเรียกว่าเกาะทาเคชิมะ เหตุพิพาทนี้อาจส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนทางทหารและโครงการความร่วมมืออื่นๆด้วย และเมื่อช่วงปลาย ค.ศ. 2012 เกาหลีใต้ได้ปฏิเสธอย่างเป็นทางการต่อข้อเสนอของญี่ปุ่นที่ขอให้ทั้งสองประเทศนำกรณีหมู่เกาะพิพาทขึ้นสู่ศาลโลก ส่วนนายชิน โซ อาเบะ ผู้นำพรรคฝ่ายค้านแอลพีดีของญี่ปุ่น

และเป็นตัวตั้งขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อไปใน ค.ศ. 2013 เดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิ รัฐบาลเกาหลีก็ออกมาแสดงความไม่พอใจ กล่าวว่า ญี่ปุ่นควรมีความกล้าหาญมากกว่านี้ในการยอมรับว่า ความสูญเสียของประเทศเพื่อนบ้านในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ที่มีผู้เสียชีวิตกว่า 2.5 ล้านคน ล้วนเป็น ฝีมือของชาวญี่ปุ่น นอกจากนี้ เมื่อค.ศ. 2007 ซึ่งนายอาเบะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น เขาสร้างความไม่พอใจให้กับชาวเกาหลีได้เป็นอย่างมาก หลังจากที่เขายกมือกล่าวปฏิเสธว่า กองทัพญี่ปุ่นในสมัย สงครามโลก ไม่เคยบังคับให้สตรีชาวเกาหลีได้มาเป็นทาสทางกามรมณ์ให้กับบรรดาทหาร เหมือนกับสิ่งที่ ปรากฏในประวัติศาสตร์ของเกาหลีได้ ดังนั้นการเยือนศาลเจ้าอิรชนสงครามของนายอาเบะในครั้งนี้ยังเป็น การตอกย้ำบาดแผลสงครามของชาวเกาหลีได้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การเยือนศาลเจ้ายาสุคุนิของผู้นำระดับสูงของ ญี่ปุ่นหลายครั้งในประวัติศาสตร์ มักสร้างความไม่พอใจให้กับรัฐบาลเกาหลีได้ เนื่องจากชาวเกาหลีได้ จำนวนมากยังมีความรู้สึก โกรธแค้นญี่ปุ่นจากความเจ็บปวดและความสูญเสียในประวัติศาสตร์ ที่ญี่ปุ่นเข้า บุกยึดเกาหลีได้เป็นเวลายาวนานถึง 35 ปี

บทสรุป

ศาลเจ้ายาสุคุนิเป็นศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นสุสานแก่เหล่าทหารและบุคคล อื่นๆที่เสียชีวิตในสงครามต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีมาอย่างยาวนานของประเทศ ญี่ปุ่น ประเด็นปัญหาทางด้านประวัติศาสตร์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนและเกาหลีดำเนินมายาวนานตั้งแต่สมัย สงครามจีน-ญี่ปุ่นและสมัยการยึดครองอาณานิคมเกาหลีของญี่ปุ่น ซึ่งได้สร้างบาดแผลอย่างสาหัสให้แก่ชาว จีนและชาวเกาหลี นอกจากการกระทำที่โหดร้ายของชาวญี่ปุ่น ญี่ปุ่นยังพยายามกลืนวัฒนธรรมของเกาหลี โดยการให้ใช้นามสกุลญี่ปุ่น เรียบหนังสือญี่ปุ่น บังคับให้พูดภาษาญี่ปุ่น เป็นต้น และความขัดแย้งทางด้าน ประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นนำไปสู่การบิดเบือนประวัติศาสตร์และการแก้ตำราเรียนและหนังสือประวัติศาสตร์ ของชาวญี่ปุ่น ที่ประเทศในแถบเอเชียลุกขึ้นมาเรียกร้องให้ญี่ปุ่นหยุดการกระทำดังกล่าว เช่นเดียวกับการ ประท้วงอย่างรุนแรงของจีนและเกาหลีต่อการเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของนายกรัฐมนตรี จุนอิชิโระ โคอิชิมิ และผู้นำคนอื่นๆ โดยเฉพาะในกรณีของนายโคอิชิมิซึ่งได้เดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิในทุกๆปี หลังจากได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นทั้งๆที่มีกระแสการต่อต้านและประท้วงจากหลายๆ ประเทศก็ตาม แต่นายโคอิชิมิก็ไม่ได้ล้มเลิกการเดินทางไปศาลเจ้าดังกล่าว โดยทุกครั้งหลังจากการเดินทาง ไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิ นายโคอิชิมิก็ได้ออกมากล่าวเสียใจกับการกระทำของตนทุกครั้ง ซึ่งการกระทำของ นายโคอิชิมินี้เป็นเหมือนการตบหัวและลูบหลัง จนเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ว่าการแสดงความเสียใจของเขา นั้นมีความจริงใจหรือไม่ เพราะถ้านายโคอิชิมิรู้สึกเสียใจจริงๆ ทำไมจึงยังคงเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุ นิในทุกๆปี นอกจากนี้ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการโต้เถียงเกี่ยวกับศาลเจ้ายาสุคุนินี้ก็คือวง วิญญาณของอาชญากรสงครามทั้ง 14 ดวงที่ได้รับการอัญเชิญให้เข้าไปสถิตอยู่ที่ศาลเจ้ายาสุคุนินั้น เป็นการ กระทำที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะยกย่องบูชาให้ความเคารพแก่ดวงวิญญาณอาชญากรสงคราม ผู้ซึ่งนำพา หายนะมาสู่ประเทศญี่ปุ่นและประเทศอื่นๆที่ถูกกองทัพญี่ปุ่นรุกราน

อย่างไรก็ตามในการเดินทางไปเคารพศาลเจ้ายาสุคุนิของนายโคอิชิมินั้นผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมเช่นกัน ทั้งนี้เพราะเห็นว่ามีข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ที่สามารถยืนยันถึงการกระทำที่โหดเหี้ยมและทารุณอย่างมากของทหารญี่ปุ่น ดังนั้นการเรียกร้องให้ผู้นำญี่ปุ่นหยุดการเดินทางไปเคารพศาลเจ้าดังกล่าว เพื่อเป็นการแสดงความเสียใจอย่างจริงใจแก่ประเทศที่ถูกญี่ปุ่นกระทำการรุนแรง โดยเฉพาะจีนและเกาหลี จึงเป็นสิ่งที่ผู้นำประเทศญี่ปุ่นควรแสดงออกให้เห็นอย่างเป็นที่ประจักษ์ เพื่อเป็นการกระชับความสัมพันธ์ที่ดีต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

กฤษณา จิรทิวาธวัช. “ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการผนวกเกาหลีเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น ค.ศ. 1910-1945” สารนิพนธ์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

ไชยวัฒน์ คำชู. ญี่ปุ่น เอเชียรายปี 1994. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

ธเนศ ฤดีสุนันท์. “ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาตินิยมจีนกับญี่ปุ่นในประเด็นสงครามจีน-ญี่ปุ่น ครั้งที่ 2 (1937-1945)” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

นิภาพร รัชตพัฒนากุล. “ศาลเจ้ายาสุคุนิ จากการเมืองระหว่างประเทศสู่การเมืองของการเขียนประวัติศาสตร์”. ญี่ปุ่นศึกษา. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา 2550 : 119 – 138.

พิพาดา ยังเจริญ. “ประวัติศาสตร์เกาหลีตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20: การแข่งขันและแทรกแซงจากต่างชาติ อาณานิคม และชาตินิยม”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

เพ็ญศรี กาญจโนมัย. ญี่ปุ่นสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. ประวัติศาสตร์เกาหลีสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521.

อลิสลา ลีลาวัฒน์กุล. “สถานะและบทบาทของศาลเจ้ายาสุคุนิในญี่ปุ่นปัจจุบัน” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

Huffman, James L. *Modern Japan : An Encyclopedia of History, Culture, and Nationalism*. New York : Garland Pub, 1998.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ทองใบ วีรฉัตรทางกูร. 7 กันยายน 2553. “ศาสนาจีนโต”. เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2556, <http://religious-studies-mbu.blogspot.com/2010/09/13.html>.

Chinadaily. 6 March 2014. “**Yasukuni Shrine visits hurt feelings**” เข้าถึงเมื่อ 14 มกราคม 2556, http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-03/06/content_312416.htm.

CNN. 14 August 2001. “**Beijing restrained on shrine visit**” เข้าถึงเมื่อ 12 มกราคม 2556, http://articles.cnn.com/2001-08-14/world/china.japan.shrine_1_yasukuni-shrine-koizumi-shrine-visit?_s=PM:asiapcf.

Peter Symonds. 17 August 2001. “**Koizumi’s visit to the Yasukuni shrine legitimises Japanese militarism**”. เข้าถึงเมื่อ 16 มกราคม 2556, <http://www.wsws.org/en/articles/2001/08/jap-a17.html>.